

Recenzja pracy doktorskiej mgr. Krzysztofa Musiała

**pt. Subiektywizm interpretacji „Labiryntu świata i raju serca” Petra Ebena w kontekście
tekstu Jana Amosa Komeńskiego.**

**sporządzona na zlecenie dr hab. Moniki Gardoń-Preinl, Przewodniczącej Rady do Spraw
Dyscypliny – Sztuki Muzyczne**

w związku z przewodem na stopień doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie

artystycznej instrumentalistyka, specjalność – gra na organach

**zgodnie z uchwałą z Nr 43/2023 z dnia 27 października 2023 roku w sprawie wyznaczenia
mnie na recenzenta w ww. postępowaniu.**

Do nadesłanego mi przez Przewodniczącą Rady do Spraw Dyscypliny – Sztuki Muzyczne,
dr hab. Monikę Gardoń-Preindl pisma z dnia 13.11.2023 roku zlecającego mi napisanie recenzji
pracy doktorskiej mgr Krzysztofa Musiała, zostały dołączone następujące dokumenty:

1. Dokumentacja w wersji elektronicznej i praca doktorska (dzieło artystyczne i opis pracy artystycznej w wersji papierowej) mgr. Krzysztofa Musiała,
2. Umowa o dzieło Nr 655/2023
3. Kopia Uchwały w sprawie wyznaczenia recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora mgr. Krzysztofowi Musiałowi.

Podstawowe dane o Kandydacie

Pan Krzysztof Musiał odbył studia doktoranckie w Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie pod opieką promotorską prof. dr hab. Andrzeja Białki (2018-2023). Ukończył studia licencjackie i magisterskie w klasie organów prof. dra hab. Andrzeja Białki, dyplomy z wyróżnieniem (2013-2018), a także studia licencjackie i magisterskie (kierunek - Informatyka stosowana) w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie (2011-2016). W latach

2011-2013 był uczniem Państwowej Szkoły Muzycznej II stopnia im. Władysława Żeleńskiego w Krakowie w klasie organów prof. dra hab. Andrzeja Białki (dyplom eksternistyczny w 2018 roku). W latach 2006-2010 był słuchaczem Diecezjalnego Studium Organistowskiego im. ks. Kazimierza Pasionka w Tarnowie, gdzie uzyskał dyplom organisty liturgicznego.

Swoje umiejętności doskonalił również podczas kursów interpretacji muzyki organowej, poprzez czynny udział w kursach mistrzowskich z profesorami: Thierryem Escaischem, Johannesem Gefertem, Julianem Gembalskim, Gerhardem Gnannem, Bernhardem Haasem, Ludgerem Lohmannem, Martinem Schmedingiem, Józefem Serafinem, Marcinem Szelestem, Jarosławem Wróblewskim i Wolfgangiem Zererem.

Krzysztof Musiał jest laureatem dziesięciu konkursów organowych jako solista i kameralista.

Po ukończeniu studiów magisterskich p. Krzysztof Musiał podjął działalność zawodową jako instruktor muzyki w Miejskim Ośrodku Kultury w Brzesku oraz jako wykładowca w Akademii Muzycznej im. Gryżyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi w Katedrze Organów i Muzyki Kościelnej, Klawesynu i Muzyki Dawnej. Od 2021 roku pracuje jako nauczyciel organów i improwizacji organowej w Archidiecezjalnej Szkole Muzycznej II stopnia im. ks. kard. Franciszka Macharskiego w Krakowie.

Zakres aktywności na polu działalności artystycznej i naukowej p. Krzysztofa Musiała jest bardzo szeroki i godny wysokiego uznania – ma on w swoim dorobku artystycznym 105 występów ze stylistycznie zróżnicowanym repertuarem zawierającym m.in. wielkie dzieła organowe Bacha, Duprégo, Duruflégo, Liszta, Mendelssohna i Widora. Prowadził kursy mistrzowskie dla uczniów i studentów w Społecznym Ognisku Muzycznym im. J. Drozda w Wiśle, Akademii Muzycznej im. Gryżyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi oraz Bazylice Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Świętej Lipce. Na swoim koncie posiada szereg nagrań solowej muzyki organowej, w duecie z p. Jakubem Woszczalskim oraz jako realizujący partie continuo i organów w utworach wokально-instrumentalnych. W zakresie działalności naukowej doktorant wygłosił szereg referatów dotyczących twórczości Ch.-M. Widora, M. Duprégo oraz P. Ebena podczas ogólnopolskich sesji naukowych oraz posiada publikacje poświęcone postaciom C. Francka oraz P. Ebena.

Recenzja pracy doktorskiej

Praca doktorska Pana mgr. Krzysztofa Musiała pt. *Subiektywizm interpretacji „Labiryntu świata i raju serca” Petra Ebena w kontekście tekstu Jana Amosa Komeńskiego*, wykonana pod kierunkiem Pana prof. dr hab. Andrzeja Białki obejmuje dzieło artystyczne oraz jego opis. Dziełem artystycznym jest nagranie czternastoczęściowego cyklu organowego Petra Ebena *Labirynt świata i raj serca* wraz z recytacją tekstu autorstwa Jana Amosa Komeńskiego. Nagrań dokonano sali Filharmonii Łódzkiej im. Artura Rubinsteina na organach firmy Rieger, w dniach 14-15.09.2021 oraz w studiu Nonagram w Krakowie w dniu 07.12.202. Krzysztofowi Musiałowi (organy) towarzyszy Karol Polak (recytacje). Nagrania oraz postprodukcji dokonali p. Jakub Garbacz i p. Jędrzej Luciński z firmy Ars Sonora. Opis dzieła w formie dysertacji zawiera wg słów autora „pierwsze, kompletne studium cyklu, które obejmuje nie tylko analizę techniczno-formalną, ale także propozycję subiektywnej interpretacji”.

Ocena dzieła artystycznego

Do rejestracji *Labiryntu i raju serca* Petra Ebena wykorzystano organy austriackiej firmy Rieger, znajdujące się w Filharmonii im. Artura Rubinsteina w Łodzi. Ten nowoczesny instrument posiadający sporo udogodnień technicznych dysponuje dużymi możliwościami kolorystycznymi i rozpiętością skali dynamicznej. Decyzja o jego wyborze nastąpiła w wyniku świadomej i gruntownie uzasadnionej decyzji artystycznej Doktoranta, która jest przekonująca w zakresie brzmienia samego instrumentu, lecz w mniejszym, jeśli chodzi o warunki akustyczne sali, w której dokonano nagrania. Dzięki dodaniu sztucznego pogłosu podczas postprodukcji, ostateczny efekt brzmieniowy nagrania jest bardzo satysfakcjonujący w zakresie czytelności gry, a przez to klarowności zakomponowanych struktur muzycznych, lecz rodzi jednocześnie otwarte pytanie do dyskusji o optymalnym środowisku akustycznym dla organowej muzyki Ebena.

Kreacja artystyczna p. Krzysztofa Musiała zasługuje na najwyższe uznanie w odniesieniu do wszystkich elementów konstytuujących wykonanie muzyczne – wysoki poziom umiejętności instrumentalnych stoi tu w służbie wyobraźni artystycznej pozwalającej odmalować treści zawarte w samej muzyce, jak i te „unoszące się” niejako ponad nią w postaci

idei przesłania Komeńskiego. Dzięki wnikliwym studiom partytury *Labiryntu*, dużemu doświadczeniu wykonawczemu oraz intuicji artystycznej, autorowi udało się zrealizować dwa główne komponenty ebenowskiego idiomu: jednolitość konstrukcji uwydatniającą układ formalny zarówno w odniesieniu do poszczególnych części, ale też do przebiegu całego cyklu, jak też do budowania dramaturgii dzieła adekwatnej do treści muzycznej i pozamuzycznej. Analiza wypowiedzi samego kompozytora (niejednokrotnie wzajemnie sprzecznych) dotyczących wykonawstwa jego utworów, dała Doktorantowi asumpt do podjęcia suwerennych decyzji wykonawczych w zakresach kształtowania agogiki, dynamiki i registracji. Wszystkie z nich, znajdując uzasadnienie racjonalne są przekonujące także artystycznie. Dwa elementy zwracają moją szczególną uwagę. Pierwszy to kwestia odczytania i realizacji struktur rytmicznych w relacji do agogiki. Bardzo trafna artystycznie wydaje się idea odczytywania rytmu poszczególnych struktur nie w sposób mechaniczny, lecz jak pisze sam Autor, osiągając rodzaj „elastyczności agogicznej”. Dzięki temu, tak ważne elementy dzieł Ebena jakim są rytm i agogika, zyskują dodatkową siłę naświetlania treści pozamuzycznych. Obraz partytury *Labiryntu* (jak zresztą prawie każdy zapis muzyczny) wydaje się być pod tym i innymi względami niedoskonały, pozostawiając wykonawcy spore pole do subiektywnych decyzji. Podobnie ma się rzecz z obrazem dźwiękowym kompozycji. Uwzględniając zapisane w partyturze sugestie registracyjne kompozytora, Doktorant zaproponował szereg dodatkowych ciekawych, dobrze zbalansowanych rozwiązań registracyjnych wykorzystujących potencjał całego instrumentu. Dzięki niepowtarzającym się w trakcie przebiegu całego wykonania rozwiązaniom registracyjnym, cykl zyskuje na sile narracji fabularnej.

Nagranie *Labiryntu* w wykonaniu p. Krzysztofa Musiała jest bardzo przekonujące pod względem artystycznym i po raz kolejny potwierdza prawidłowość, że tylko głęboko zaangażowany, posiadający osobisty stosunek i poruszony wykonywaną muzyką artysta ma szansę na przeniesienie przesłania piękna tkwiącego w sztuce na jego odbiorcę. Skończone dzieło muzyczne po opuszczeniu warsztatu twórcy zaczyna żyć swoim życiem, staje się od swego twórcy bytem niezależnym, zaś jego opinie mogą być dla kolejnych wykonawców miarodajne, lecz niewiążące. W takim podejściu zdaje się tkwić sens tematu pracy doktorskiej p. Krzysztofa Musiała – subiektywizm przesiany przez sito wiedzy o dziele i jego twórcy – postawa, którą reprezentował także o sześć lat młodszy od Ebena, wielki twórca muzyki organowej, Anton Heiller, który miał mawiać: „graj jak czujesz, ale ucz się czuć właściwie”.

Labirynt świata i raj serca Petra Ebena to dzieło słowno-muzyczne, które w moim odczuciu zaistniałoby w jeszcze pełniejszej postaci jako sztuka performatywna z udziałem publiczności i otoczeniu dodatkowych komponentów wizualnych takich jak np. światło, scenografia, obrazy plastyczne, ruch sceniczny, czy film. Oczywiście, w przypadku świadczenia doktorskiego takie życzenia recenzenta nie mogą być spełnione. Niemniej jednak uważam, że późniejsze studyjne nagranie tekstu *Labiryntu* i dodanie do istniejącego nagrania muzycznego wydaje się odbierać nieco z potencjału dramatycznego całości dzieła jako syntezy muzyki i słowa.

Ocena opisu dzieła artystycznego

Praca pisemna pt. *Subiektywizm interpretacji „Labiryntu świata i raju serca” Petra Ebena w kontekście tekstu Jana Amosa Komeńskiego* składa się ze wstępu, czterech rozdziałów z podrozdziałami, konkluzji, bibliografii oraz dwóch aneksów. Układ pracy, struktura, podziały, treści kolejnych rozdziałów oraz kompletność tez, nasyczone rozległą zawartością merytoryczną pozwalają w niezakłócony sposób śledzić tok narracji naukowej. Praca zachowuje znakomite proporcje pomiędzy częścią teoretyczną, a tą opisującą praktyczne decyzje wykonawcze. Zawartość poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów autor referuje w sposób celny i bez elementów tworzących wrażenie jałowej nadkompletności.

Rozdział pierwszy jest poświęcony osobie Jana Amosa Komeńskiego. Autor zrezygnował tu z referowania encyklopedycznych faktów biograficznych na rzecz przedstawienia poglądów teologicznych, pedagogicznych oraz politycznych tego wybitnego czeskiego myśliciela. W oparciu o bogatą bibliografię przedstawił historię powstania, zawartość, problematykę i styl literackiego dzieła Komeńskiego, a także historię jego recepcji.

Drugi rozdział złożony z dwóch podrozdziałów dotyczy osoby Petra Ebena. Tu również, Autor rezygnując z przytaczania ogólnodostępnych faktów biograficznych dotyczących kompozytora, koncentruje się na istotnych elementach jego stylu kompozytorskiego – rytmice, harmonice, stosowanych rozwiązaniach formalnych, preferencjach brzmieniowych, inspiracjach melodycznych. Podpierając się ciekawymi pozycjami bibliograficznymi celnie ujmuje charakterystyczne komponenty języka muzycznego Petra Ebena. W drugim podrozdziale omawia genezę i proces krystalizowania ostatecznej wersji *Labiryntu*, a także aktualny stan badań nad utworem.

Obszerny rozdział trzeci obejmuje swoim zakresem dwa obszary. Pierwszy poświęcony jest zawartym w Kancjonale Amsterdamskim melodiom i tekstom chorałów, które stały się dla Ebena z jednej strony źródłem inspiracji teologicznej, a z drugiej nośnikiem muzycznego materiału tematycznego. Drugi podrozdział poświęcony analizie techniki kompozytorskiej formy i symboliki utworu stanowi centralne ogniwo teoretyczne pracy. Autor na początku nakreśla wybraną metodologię naukową, kierując swoje preferencje w stronę sformułowanej przez znakomitego polskiego teoretyka muzyki, prof. Mieczysława Tomaszewskiego, integralnej interpretacji dzieła muzycznego. Każda z czternastu części omówiona jest osobno według podobnego schematu – badana jest jej forma, osnowa tematyczna, harmonia, zawarte elementy symboliki muzycznej oraz pozostałe istotne środki kompozytorskie. Znakomitym narzędziem tej analizy są tabelaryczne zestawienia dedykowane każdej z części, obejmujące kilka zakresów teoretycznej obserwacji dzieła muzycznego takich jak: materiał tematyczny, przebieg formalny z podziałem na takty, dominujący charakter, istotne środki kompozytorskie, centra tonalne, dynamika/registracja, wykres dynamiki.

Rozdział czwarty dotyczy decyzji wykonawczych podjętych przez Autora w procesie przygotowania nagrania dzieła artystycznego.

Moja ocena merytoryczna pracy p. Krzysztofa Musiała jest bardzo wysoka. Autor wykazuje się znakomitym warsztatem naukowym, objawiającym się zbudowaniem szerokiej bazy źródłowej i umiejętnego czerpania z niej, w celu przekonującego referowania tezy zawartej w tytule pracy, który - nie ukrywam - wydawał mi się na początku szokujący. Czy można uczynić subiektywizm przedmiotem badania naukowego? Otóż jak przekonuje prezentowana praca, nie tylko można, ale w zakresie sztuki, powinno się. Praca p. Musiała oparta o bogaty materiał źródłowy oferuje czytelnikowi nowe obszary poznawcze w odniesieniu zarówno do centralnego punktu jakim jest *Labirynt* Ebena, ale również wiedzę dotychczas rozproszoną i częściowo mało dostępną choćby z powodów językowych, dotyczącą stylu kompozytorskiego Ebena, czy jego związków z organami. Wartościowe są aneksy zawierające tekst *Labiryntu* w oryginalnej wersji językowej i tłumaczeniu na język polski, a także teksty chorałów użytych przez Ebena. Na uznanie zasługuje rozdział czwarty, który zawiera opis zarejestrowanej interpretacji i jest świadectwem najwyższego profesjonalizmu Autora w zakresie warsztatu pracy nad dziełem muzycznym. Wnioski wyciągnięte z wiedzy teoretycznej są tu przekuwane w kompetentny proces budowania dźwiękowego bytu utworu. Poczynione

przez Autora na wstępie założenia interpretacyjne i następujący detaliczny opis procesu podejmowania decyzji wykonawczych w zakresie krytycznego odniesienia do partytury, do registracji, dynamiki, zjawisk agogicznych, są potwierdzeniem wyjątkowej wnikliwości Doktoranta i jego kwalifikacji. Rozdział ten, potraktowany jako swoiste laboratorium, dzięki zamieszczeniu detalicznych registracji poszczególnych części cyklu, staje się dodatkowo cennym narzędziem poznawczym w stosunku do dźwiękowej „konsystencji” organów firmy Rieger w Filharmonii im. Artura Rubinsteina w Łodzi.

Konkluzja

Ocena pracy doktorskiej p. Krzysztofa Musiała pt. *Subiektywizm interpretacji „Labiryntu świata i raju serca” Petra Ebena w kontekście tekstu Jana Amosa Komeńskiego* jest bardzo wysoka. Wnoszę o jej wyróżnienie. Zaprezentowane dzieło artystyczne – premierowe polskie nagranie *Labiryntu Świata i raju serca* Petra Ebena, to przedsięwzięcie unikatowe, które powinno jako wydana płyta CD szeroko zaistnieć na polskim i międzynarodowym rynku fonograficznym. Ukazuje Doktoranta jako znakomitego muzyka, suwerennego artystę o bardzo wysokich walorach warsztatowych i wyrobionym guście muzycznym. Praca pisemna - opis dzieła artystycznego, zawiera pierwsze, kompletne studium cyklu – kompozycji wielkiej rangi w literaturze organowej, które obejmuje nie tylko analizę techniczno-formalną, ale także operuje wzorcową metodologią pracy nad dziełem muzycznym.

Spełniając wymóg formalny stwierdzam, że praca doktorska p. mgr. Krzysztofa Musiała stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Autor wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną w reprezentowanej przez siebie dyscyplinie oraz umiejętność samodzielnej pracy artystycznej, a więc spełnia warunki określone w art.187 ust. 1-4 Ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z dnia z dnia 20 lipca 2018 r roku (Dz.U. z 2023 r. z późn. zm). Na podstawie powyższej konkluzji wnoszę o podjęcie dalszych kroków postępowania przewidzianego w/wym. ustawą o uzyskanie stopnia naukowego doktora.

